

МІЖНАРОДНЕ ЖИТТЯ ТА УКРАЇНА

Оксана Коваленко

(Київ)

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА СПІВПРАЦЯ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (1991 – 2011 РР.)

Проаналізована співпраця вищих навчальних закладів Польщі та України в галузі вищої освіти у 1991 – 2011 рр., виокремлені перспективи спільної роботи на майбутнє.

Ключові слова: українсько-польська співпраця, вища освіта, університет, освітні програми, стандарти освіти, урядові освітні програми.

За сучасних умов розвитку Європи надзвичайно актуальним є дослідження українсько-польської співпраці в галузі вищої освіти 1991 – 2011 рр. Цей період особливо насичений різноманітними політичними, економічними і освітніми подіями, серед яких – приєднання України до Болонського процесу, вступ Польщі до ЄС, проголошення Року Польщі в Україні тощо.

Мета статті полягає у розкритті основних етапів формування і розвитку українсько-польських відносин у галузі вищої освіти у 1991 – 2011 рр., а також прогнозування основних тенденцій їх розвитку в майбутньому.

Процеси формування та поглиблення двосторонніх освітніх відносин між Україною і Польщею сучасного періоду вже знайшли певне відображення в працях польських та українських науковців. Зокрема, таких авторів, як М. Стрензевський, Н. Моднічко, М. Сікорський та інші [1, с. 81; 2, с. 26]. Ці науковці розкривають проблеми співпраці вищої та середньої освіти, адаптацію освіти в Польщі та Україні до Болонського процесу. Українські дослідники Є. Голібард, Ю. Макар, А. Павлишин та деякі інші аналізують у своїх роботах вплив політичних та економічних процесів на розвиток освіти в Україні та Польщі [3, с. 223].

Співпраця в галузі освіти між Україною та Республікою Польща здійснюється відповідно положень Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти від 20 травня 1997 р. та Угоди про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща 2 липня 2001 р. [4].

Відповідно до статей цих документів сторони здійснюють обмін студентами, аспірантами, стажистами та науково-педагогічними працівниками. У 2004 – 2005 навчальному році на основних факультетах вищих навчальних закладів України за умов контракту навчалося 534 учні, в тому числі – 9 громадян Республіки Польща. На підготовчому факультеті за умов контракту перебувало 6 громадян Республіки Польща.

У 2007 р. близько 100 вищих навчальних закладів України плідно співпрацювали з понад 200 ВНЗ Республіки Польща. В рамках співробітництва до Республіки Польща відряджено близько 1400 фахівців і студентів. Вони займалися науковою роботою, стажуванням, читанням лекцій, брали участь у конференціях. Окрім того, була передбачена довготермінова педагогічна робота. Студенти зараховувалися також до

аспірантури, для участі в роботі мовних курсів. В Україні в цьому році було прийнято близько 1500 фахівців і студентів із Республіки Польща [4].

Для задоволення освітніх потреб громадян України польської національності у 2004 – 2005 навчальному році в Україні функціонує 5 загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою (1236 учнів), 1 школа з класами російської і польської мовами навчання (194 учні). Польську мову як предмет вивчають 3978 учнів, факультативно або в гуртках – 5080 учнів [4, с. 87].

Політика Республіки Польща щодо своєї діаспори на території України є досить активною. Уряд Польщі надає польським школам та культурно-освітнім товариствам поляків в Україні значну допомогу. Польська мова вивчається в Україні з початку 90-х років ХХ ст. не тільки як мова польської національної меншини і не тільки у загальноосвітніх, але і у вищих навчальних закладах, кількість яких з кожним роком збільшується. У 2007 – 2008 навчальному році у загальноосвітніх та недільних школах України працює близько 30 вчителів польської мови із Республіки Польща, у вищих навчальних закладах – 12 викладачів.

Вивчають польську мову і готують фахівців з польської мови та культури в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному університеті «Києво-Могилянська Академія», Львівському національному університеті імені Івана Франка, Прикарпатському університеті імені Василя Стефаника, Академії муніципального управління, Запорізькому державному університеті, Черкаському державному університеті ім. Б. Хмельницького, Волинському державному університеті імені Лесі Українки, Сумському національному аграрному університеті, Тернопільському, Дрогобицькому, Житомирському, Ніжинському університетах.

В останні роки в Польщі почався активний розвиток університетської україністики. Крім діючих раніше кафедр української філології Варшавського та Ягелонського університетів, українську філологію вивчають у Люблінському Католицькому університеті, Університеті імені Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Щецинському університеті та в Університеті ім. Адама Міцкевича в Познані [5, с. 169].

11 квітня 2005 р. міністром освіти і науки України С. М. Ніколаєнком підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність наукових ступенів [6, с. 177].

Однією з форм міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України з вищими навчальними закладами зарубіжних країн є створення і функціонування з 2004 р. в м. Люблін Європейського Колегіуму польських і українських університетів, засновниками якого з української сторони є Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Львівський національний університет імені Івана Франка, а з польської – Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблінський Католицький університет. З початку створення Колегіуму з української сторони неодноразово наголошувалося на необхідності: надання Колегіуму статусу юридичної особи; дотримання паритету кількості студентів з української та польської сторони; залучення до викладання в Колегіумі професорсько-викладацького складу з України; дотримання паритету щодо викладання українською мовою та вивчення польськими аспірантами української мови; залучення до участі в навчальному процесі Колегіуму представників Варшавського, Ягелонського і Вроцлавського університетів, які висловили готовність до співпраці [7, с. 59].

Через ненадання Колегіуму статусу окремої юридичної особи, колегіум фінансується Люблінським університетом імені М. Кюрі-Склодовської та Люблінським Католицьким університетом. Впродовж усього періоду існування Колегіуму фінансування здійснюється лише польською стороною. За повідомленням Міністерства фінансів України, «бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України, а підготовка фахівців та наукових і науково-педагогічних кадрів за рахунок коштів державного бюджету здійснюється виключно на умовах державного замовлення». У зв'язку з цим Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України зараз не може виділити фінансування для діяльності Європейського колегіуму за рахунок Державного бюджету України. Водночас, для позитивного вирішення цього питання Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України рекомендувало: розробити механізм направлення громадян України та Республіки Польща до вищих навчальних закладів двох країн для навчання за програмами підготовки магістрів і докторів наук за пріоритетними, першочергово необхідними для кожної з країн спеціальностями, відповідно до п. 3 параграфу 5 розділу II Статуту Європейського Колегіуму українських і польських університетів; внести зміни до частини 1 параграфу 12 розділу IV Статуту Колегіуму і джерелами фінансування Європейського Колегіуму польських і українських університетів визначити кошти, отримані Колегіумом від здійснення навчальної, дослідницької та культурно-освітньої діяльності, добродійні внески та інше; університетам-засновникам розглянути питання щодо створення благодійного фонду для фінансової підтримки діяльності Колегіуму; розглянути питання щодо внесення змін до чинного законодавства України, передбачивши фінансування створених спільно із зарубіжними країнами навчальних закладів [8, с. 15].

У 2005 р. польська сторона проінформувала українську сторону про підготовку нової формули функціонування Колегіуму, яка мала на меті його перетворення у Польсько-Український університет із залученням до його функціонування, зокрема, Варшавського, Ягелонського (м. Краків) та Вроцлавського університетів [1, с. 81]. Протягом 2005 – 2010 рр. значних змін у структурі Європейського Колегіуму не відбулося, переговори між вузами не припинялися. Основна мета домовленостей – покращення та спрощення співпраці університетів.

Одним із важливих питань є проблема виплати українською стороною стипендій громадянам України, котрі здобуватимуть освіту в Польсько-Українському університеті. Кандидати на навчання мали юридичні зобов'язання перед стороною, що відряджала їх на навчання у формі контракту чи іншого документу і повертатися на батьківщину після закінчення університету на певний (визначений документом) період для відпрацювання своїх стипендій. В іншому випадку Україна мала витратити свої кошти на підготовку фахівців для Польщі та інших країн ЄС, як це відбувається зараз [9, с. 84].

Питання створення та функціонування українсько-польського університету мало ретельно опрацьовуватися фахівцями відповідно до чинного законодавства Польщі і України з урахуванням обох сторін інтересів. Неefективність діяльності попередньої інституції – Колегіуму польсько-українських університетів – і полягала в поспішності та непрофесійному підході до вирішення багатьох важливих питань його створення і функціонування. У жовтні 2006 р. Президент України Віктор Ющенко надіслав

Президенту Республіки Польща Леху Качинському листа, в якому підкреслив, що університети-засновники з українського боку вживають заходів щодо: забезпечення навчального закладу в Любліні необхідною україномовною навчальною літературою; залучення професорського складу з України до викладання в Колегіумі; організації цільового направлення студентів і слухачів для навчання тощо [6, с. 179; 7, с. 59; 10, с. 110; 2, с. 87]. У листі наголошувалося також на необхідності отримання навчальним закладом статусу юридичної особи та перетворення його у майбутньому в Польсько-Український університет. Зі свого боку, Міністерство освіти і науки України спільно з університетами-засновниками мало в черговий раз опрацювати всі можливі варіанти фінансування університету.

Науково-технічне співробітництво між Україною та Республікою Польща розвивається на основі відповідного договору між урядом України та урядом Республіки Польща від 12 січня 1993 р. На виконання статті 3 цього Договору створено Спільну українсько-польську комісію зі співробітництва в галузі науки і технологій. Комісія визначає пріоритетні напрямки та форми українсько-польського науково-технічного співробітництва, аналізує стан виконання спільних програм і проектів. На першому засіданні (березень 1997 р.) Комісії було ухвалено протокол про створення Комісії, затверджено регламент її роботи, а також виконавчу українсько-польську програму зі співробітництва в галузі науки і технологій [11, с.165].

Комісія проводила засідання кожного року. На них відбувалися: обмін інформацією щодо основних напрямків науково-технічної політики в Україні та в Польщі; обговорення стану та перспектив розвитку українсько-польського науково-технічного співробітництва; підведення підсумків реалізації Виконавчої українсько-польської програми співробітництва в галузі науки і технологій; рекомендації щодо нових проектів виконавчої програми.

Виконавча програма зі співробітництва в галузі науки і технологій є відкритою та забезпечує рівноправну участь будь-яких організацій і вчених обох держав в реалізації спільних науково-дослідних робіт через проведення конкурсного відбору спільних проектів. Всього провадилися науково-дослідні роботи в рамках близько 180 спільних українсько-польських проектів [5, с. 174]. У 2004 – 2005 рр. Міністерством освіти і науки України здійснювалася фінансова підтримка 16 спільних українсько-польських науково-дослідних проектів. Розвивалася також співпраця українських та польських вчених в Антарктиці на основі підписаної ще в квітні 2001 р. Угоди між Департаментом антарктичної біології та Українським антарктичним центром Міністерства освіти і науки України.

В рамках року Польщі в Україні в м. Львові 21 – 22 червня та в м. Києві 24 – 25 червня 2004 р. було проведено спільну українсько-польську виставку науково-технічних досягнень «Україна – Польща: стратегічне партнерство у сфері науки і технологій». У виставці взяли участь близько 25 наукових організацій та вищих навчальних закладів України і 15 наукових організацій та вищих навчальних закладів Польщі. 8 – 19 квітня 2005 р. в м. Варшаві під головуванням польської сторони проведено шосте засідання Спільної українсько-польської комісії з науково-технічного співробітництва.

В рамках проголошеного Президентами України і Республіки Польща Року України в Республіці Польща 15 – 21 травня 2005 р. в м. Кракові та м. Варшаві відбулась виставка «Дні української науки в Польщі» [12, с. 165; 5, с. 173; 8, с. 81; 9, с. 221]. У виставці брали

участь 37 вищих навчальних закладів і наукових установ Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України. Було представлено близько 200 наукових розробок та інноваційних проектів, які відображали перспективні напрямки наукових досліджень в Україні [12, с. 164]. Під час роботи виставки були проведені два наукові семінари: в м. Кракові – «Співробітництво у сфері науки та технологій між Україною та Польщею», в м. Варшаві – «Польща і Україна у спільних програмах ЄС».

14 – 16 квітня 2006 р. під головуванням української сторони відбулося сьоме засідання українсько-польської Комісії з науково-технічного співробітництва. Комісія позитивно оцінила співробітництво між науковими установами України та Польщі в 2004 – 2006 рр. Загалом, у спільних дослідженнях взяли участь 65 українських та 68 польських наукових організацій. Комісія затвердила 14 проектів науково-технічного співробітництва на 2006 – 2008 рр. Протоколом сьомого засідання українсько-польської комісії з науково-технічного співробітництва від 16 червня 2006 р визначено пріоритетні напрямки українсько-польського науково-технічного співробітництва, а саме: енергетична безпека, спільне видобування нафти і газу в Карпатах; нанотехнології та наноматеріали; нові матеріали; спільні дослідження Антарктики. Сторони домовилися провести восьме засідання в 2008 р. у Республіці Польща [3, с. 422], що і було зроблено.

Отже, особливості стратегії і тактики державної політики у вищій освіті республіки Польща та України протягом 1991 – 2010 рр. характеризуються рядом укладених як міжвідомчих, так і міждержавних угод та домовленостей. Найбільшим здобутком вищої освіти України і Польщі є створення Європейського Колегіуму польських та українських університетів, домовленості з питань спрощеного обміну студентами та аспірантами. Досвід українсько-польського співробітництва в освітній та науковій сферах протягом 1991 – 2011 рр. є переконливим доказом плідності та важливості українсько-польських культурно-освітніх зв'язків. Наявні здобутки у цій сфері безумовно потребують продовження в подальшій діяльності вищих навчальних закладів України та Польщі.

Джерела та література:

1. Modnicka N. Owo monstrwn – stereotyp. Ukraińcy dawniej i dziś II. – Tygiel Kultury. – 1 – 3 (37 – 39), 1999? 116 s.
2. Sikorska M. Polska – Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej. – Warszawa: ISP, 2008. – 89 s.
3. Галібарт Є. По-сусідськи. Польський вектор: Документальна розповідь про динамічне п'ятнадцятиріччя 1989 – 2004 рр. – К.: Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. – 432 с.
4. Гайдуков Л., Александрова Т. Геополітичний чинник у становленні та розвитку відносин України та Республіки Польща // Геополітичне майбутнє України: Міжнародна науково-практична конференція (19–20 березня 1998 р.). – К.: Дипломатична академія наук при МЗСУ. Інститут міжнародних відносин національного університету ім. Т. Шевченка, 1998. – С. 87 – 88.
5. Герасимчук Т. Україна – Польща: стратегічне партнерство // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 5. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 168 – 174.
6. Онуфрив С. Польща в ЄС: український фактор // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 5.– Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 174 – 179.
7. Чекаленко Л. Україна – Польща: нові тенденції взаємин //Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 53 – 59.
8. Dolinska X., Falkowski M. Polska-Niemcy. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej. – Warszawa: ISP, 2011. – 89 s.

9. Hnatiuk O., Berdychowska B. Bunt pokolenia. Rozmowy z intelektualistami ukraińskimi. – Lublin: Wyd. UMCS, 2000. – 176 s.
10. Кіндрат К., Трохимчук С. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть: Монографія. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 112 с.
11. D'Anieri P., Kravchuk R., Kuzio T. Politics and Society in Ukraine. – Oxford: Westview, 1999. – 166 s.
12. М'якушко С., Мирончук А. Стан та перспективи українсько-польського міжакадемічного співробітництва // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 159 – 165.

Анотація

Проанализировано сотрудничество высших учебных заведений Польши и Украины в 1991 – 2011 гг., выделены перспективы совместной работы на будущее.

Ключевые слова: украинско-польское сотрудничество, высшее образование, университет, образовательные программы, стандарты образования, правительственные образовательные программы.

Annotation

In the article fruitfulness of ukrainian-poland collaboration is argued in industry of high education in 1991 – 2011, selection of prospect of joint work for the future.

Key words: ukrainian-poland collaboration, high education, university, educational programs, standards of education, governmental educational programs.

**Антоніна Наюк
(Київ)**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В ІРЛАНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ НАПЕРЕДОДНІ ВСТУПУ ДО ЄС

Розглядається соціально-економічне та політичне становище Ірландської Республіки в 1972 р. Аналізується підготовчий інтеграційний етап та його результати.

Ключові слова: Ірландська Республіка, Фіанна Фойл, Біла книга, Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС), Англо-ірландська угода 1965 р..

Приєднання до Європейського Економічного Співтовариства стало одним із ключових моментів у новітній історії Ірландської Республіки. Церемонія підписання Угоди про приєднання Королівства Данії, Ірландії, Королівства Норвегії та Об'єднаного Королівства до ЄЕС та Євратом відбулася у Брюсселі 22 січня 1972 р. [1]. Договір мали ратифікувати договірні сторони у відповідності з їх конституційним законодавством та подати ратифікаційні грамоти до 31 грудня 1972 р. Повноправним членом Співтовариства Ірландська Республіка стала 1 січня 1973 р.

Дослідження результатів підготовчого етапу та цілей ірландської інтеграційної політики залишається на сьогодні актуальним, оскільки може бути корисним прикладом для майбутніх країн-членів ЄС. Історіографія проблеми підготовки та вступу Ірландської Республіки до Європейського ЄС представлена працями зарубіжних та вітчизняних вчених. Основними джерелами є матеріали парламентських дебатів, які публікуються у вигляді стенографічних звітів засідань на офіційному сайті парламенту Ірландії [2], [3].

Результати дослідження процесу інтеграції Ірландської Республіки до ЄС, здійснені Ірландським Інститутом Європейських Справ, були укладені в збірку «Європа –